

Démostenés,

avagy az athéni állam bukása

SZEREPLŐK

PHÓKIÓN, nyugalmazott athéni hadvezér
ANTIPATROS, makedón ezredes, a megarisi hadosztály fővezére
ANTIPHÓN, makedón pénzügyi tisztviselő
KALLIMEDÓN, athéni hazafi
MYKALÉ, Phókión felesége
DÉMOSTHENÉS, athéni ügyvéd, az arkhóni testület elnöke
AISKHINÉS, arkhón
HAGNÓNIDÉS, arkhón
HYPEREIDÉS, arkhón
ALKAIOS, arkhón
HERMOGENÉS, demagóg
SIMMIAS, demagóg, később arkhónnak mondja magát
MIDAS, rabszolga, később Athén kormányzója
THAIS, hetéra, színházi fodrász
GLYKÉRA, Démostenés lánya
ARISTAGÓRA, fogadósné és javasasszony
EPIKRATÉS, illatszer-kereskedő, később fegyvergyáros
DÉMADÉS, pénzváltó és uzsorás
PHILÓN, stagirai ügyvivő
DEMETRIOS, aleppikóni ügyvivő
HARPALOS, a Makedón Birodalom szökésben levő főpénztárnoka
MILTIADES, cipész
ARKHIAS, rabló, régebben színész volt
PELOPIDAS, rabló, régebben seborvos volt
A HARMADIK, rabló, régebben is az volt
LEÓSTHENÉS, a király tizedik tábornoka

Athéni háziasszonyok, törvényszolgák, makedón katonák

Történik Athénban és környékén.

Első jelenet
Athéni utca. Jön Phókión, két vödörrel.

PHÓKIÓN *(megáll, kifújja magát)*

Aggódok az athéni államért. Szerintem bajok lesznek. Sok mindent tapasztaltam hosszú életem során, jót is, meg rosszat is. Főleg rosszat. Úgy néztek rám, hogy annak idején én még láttam Periklést. Sőt, beszéltem is vele. Többet mondok: a barátja voltam. Harcoltam Spárta ellen. Túléltem a harminc zsarnok rémuralmát. Ti azt el sem tudjátok képzelni. A nagy dögvész idején rajtam is kiütött a ragály, de az istenek életben hagytak. Higgyétek el, valaha fontos ember voltam. Attól még, hogy most magam hordom a kútról a vizet! Amikor Alexandros... más néven Nagy Sándor, minden makedónok királya – bocsássatok meg, amiért kimondtam a nevét! –, szóval, amikor a király kikötött Pireusban, képzeljétek csak, én vezettem a fogadó küldöttséget. És a király – akár hiszitek, akár nem – adott nekem egy aranyozott fenyőgallyakból font koszorút. Most is megvan. Úgy vigyázok rá, mint a szemem fényére!

(Jön Antipatros és Antiphón.)

ANTIPATROS

Halló! Hé! Jóember! Hozzád beszélek! Mi van, megsüketültél?

ANTIPHÓN

Édesapám, légy oly kedves, áruld már el nekünk: hol keressük a király barátját?

ANTIPATROS

Phókióznak hívják. Ismered?

PHÓKIÓN

Akár a tükörképemet, amikor pocsolóyából iszom.

ANTIPHÓN

Látod, Antipatros, ezek a pihent agyú athéniak még a pocsolóyából is bölcsességet mérítenek.

KALLIMEDÓN *(jön)*

Te még élsz, Fókión? Azt hittem, már elegend van ebből a hitvány földi létezésből. Nem jössz a népgyűlésbe?

PHÓKIÓN

Azok közé? Veled? Tudod, mit: nem!

KALLIMEDÓN

Mi a fene? Ilyen gazdagok vagyunk? Nem kell a két garas rapidíj? Persze, aki makedón hírszerzőkkel sugdolózzik... Nahát, ezt megjegyeztem! Gyalázat! *(Hátrálva el.)*

ANTIPATROS

Nem ismerted fel a király barátját? Ejnye, Antiphón. És ez, aki a népgyűlés felé hátrál, milyen fekély a nemzet testén?

ANTIPHÓN

Ő Kallimedón, a Rák. Hivatásos feljelentő.

ANTIPATROS

Akkor nem is fekély, hanem rákfene.

ANTIPHÓN

Amikor jó napja van, tíz-tizenkét röpdolgozatot is megír egy szuszra. Mi sem nélkülözhetjük a szolgálatait.

ANTIPATROS

Csak azt nem értem, hogy miért gyalázza a makedónokat.

ANTIPHÓN

Ezek gyaláznak, hogy szolgálhassanak.

ANTIPATROS

Szóval, te vagy Fókión, a király barátja.

PHÓKIÓN

Soha egy percig sem tagadtam. Sőt, büszke vagyok rá. Pedig a hazafias nemzeti párt...
Na mindegy. Tiszteljétek meg szerény hajlékomat!

Második jelenet *Népgyűlés.*

AISKHINÉS

Megadom a szót Démosthenésnek. Nagyobbik vízóra indul!

DÉMOSTHENÉS

Athéni férfiak, mérlegelnünk szükséges, mitévők legyünk a kialakult helyzetben. Városunkban tartózkodnak a király küldöttei, Antipatros és Antiphón...

HERMOGENÉS

Hogyhogy bejutottak a városkapun?

SIMMIAS

Lefizették a kapuőrseget! Az őrpáncsnok a makedónokkal cimborál!

ALKAIOS

Nesze neked, hazafias nemzeti politika!

AISKHINÉS

Csendet kérek!

DÉMOSTHENÉS

Tudjuk, mi járatban vannak...

ALKAIOS

Te tudod? Mert én nem tudom!

KALLIMEDÓN

Ti még nem tudjátok, de az öreg Phókión bezzeg tudja már. Behívta a kulipintyójába a makedón kutyákat. Nagyon csúnyán néztem rájuk!

DÉMOSTHENÉS

Azért jöttek, hogy kérdőre vonjanak minket, arkhónokat: miért nem hajtottuk végre a király parancsát?

ALKAIOS

Nekünk a király nem parancsol, bazdmeg!

DÉMOSTHENÉS

Tetszettünk volna bátornak lenni annak idején! A phókisi csatavesztés után! Én megmondtam nektek, hogy ne írjuk alá a békeszerződést!

ALKAIOS

Nekem például nem mondtad. Legalábbis nem hallottam.

AISKHINÉS

Csendet kérek!

DÉMOSTHENÉS

Ha annak idején aláírtuk, most meg is kell tartanunk. És ha a király, a békeszerződésre hivatkozva, ragaszkodik hozzá...

HERMOGENÉS

Csonka Athén nem Athén!

DÉMOSTHENÉS

...ragaszkodik hozzá, hogy fogadjuk vissza a csatavesztés óta száműzött polgárainkat...

HAGNÓNIDÉS

És ha ezt megtegyük, abból mi lesz? Hiszen a phókisi nemzethalál óta „szeretett polgártársainknak legalább egyharmadát száműztük” – jól mondom, Démosthenés? –, „mások a jogos vagy jogtalan büntetéstől félve menekültek el”. Ha most ezek mind hazajönnek...

HERMOGENÉS

Csak jöjjenek haza! Majd mi felakasztjuk őket!

SIMMIAS

Az nincs benne a békeszerződésben, hogy eltöröltük a halálbüntetést!

AISKHINÉS

Csendet kérek!

Harmadik jelenet

Phókión kunyhója.

ANTIPATROS

Ilyen férfiú ilyen nyomortanyán? És kit tisztelhetünk a fiatal hölgyben?

ANTIPHÓN

Nyilván a rabszolganője.

PHÓKIÓN

Kérlek, Mykalé, üdvözd vendégeinket!

MYKALÉ

Nem látod, hogy a kenyérnek való tésztát dagasztom?

ANTIPATROS

Pedig szívesen megcsókolnánk szorgos kezeidet, mind a kettőt. Még ha cseléd vagy, akkor is.

PHÓKIÓN

A feleségem.

ANTIPATROS

Ilyen férfiúnak ilyen felesége? Tudsz te valamit, Fókión!

PHÓKIÓN

Igazi athéni úrilány volt, amíg össze nem házasodtunk.

MYKALÉ

De aztán meguntam a gondtalan, könnyű életet, ugyebár? – Mindenkinék ezt mondja rólam.

PHÓKIÓN

Szerényen élünk, tisztelt uraim. Feleségemnek egyetlen ruhája van. Ha azt kimossa, olyankor az én fürdőköpenyemet veszi fel. Én viszont az ő cipőjét hordom, ha nagy ritkán elmegyek a népgyűlésbe. Szűk a cipő, de az athéni politikusok is szűk látókörűek. Feleségem saját kezűleg dagasztja a tésztát. A tésztahoz magam őrlöm a lisztet ezzel a kis kézi darálóval. Magam vágom a fát, magam hordom a kútról a vizet ezzel a két vödörrel. Ha üresek, felfordítom őket, és ők az ülőkéink. Amikor nincs víz, akkor ülünk, amikor van víz, akkor állunk. *(Kiönti a vödöréből a vizet.)* Tessék, foglaljatok helyet.

ANTIPATROS

Tyúha, Fókión, kezdek aggódni érted. Becsületes embernek látszol, és ez manapság nem előny.

MYKALÉ

Uraim, ez a vénember a hülyeségig menően becsületes, vagy inkább a becsületességig menően hülye. – És ha egyszer teherbe fogok esni?

PHÓKIÓN

Tőlem?

MYKALÉ

Mert neked csak az athéni állam érdekén jár az eszed! Pedig a régi haverjaid meg ezek az új fiúk le se szarnak.

ANTIPATROS

Akkor tehát elmondom, mi járatban vagyunk. Vagy inkább te mondd, Antiphón, ne-

ked van intézkedési jogköröd.

ANTIPHÓN

Nos, Phókión. A király megtudta a fürdőköpenyedet meg a fiatalasszony cipőjét. A király messze van, mégis tud mindent, és törődik mindenkivel. Népek, nemzetek süllyednek rabszolgasorba, városok hamvadnak el – jól mondom? –, de neki a te kis kézi darálód és az ülökének használt vizesvödöröd jár az eszében. A király nem tűrheti, hogy a barátja szegénységben tengődjön. Egyszóval...

ANTIPATROS

Midas, hol vagy?

MIDAS *(bedugja az ajtón a fejét)*

Itt vagyok, főnök. Parancsolj!

ANTIPHÓN

Neked én vagyok a főnök.

MIDAS

Te már túl sokszor voltál főnök.

ANTIPHÓN

Midas, ne feleselj, mert rácsapok a seggedre. Inkább azt mondd meg, hogy üres-e a kezed, vagy van benne valami.

MIDAS *(egy bőrzacskót rázogat)*

Csiri-csöri. Csiri-csöri.

PHÓKIÓN *(kihúzza magát)*

Engem nem lehet megvesztegetni!

MYKALÉ

Hát ez nem igaz! Nem lehetsz ilyen hülye! – Makedón férfiak, ne hallgassatok erre a hibbant aggastyánra!

ANTIPHÓN

Vesztegetésről szó sincs. Ez csak egy kedves ajándék. Ugye nem utasítod vissza a király kedves ajándékát?

ANTIPATROS

Ez nem ám akármilyen zacskó...

MIDAS

Csiri-csöri. Csiri-csöri.

ANTIPATROS

...hanem a lesbosi Aphrodité-szentély legöregebb tenyészbikájának a herezacskója. És van benne tíz mina arany.

MYKALÉ

Tíz mina?! Az, ugyebár, annyi, mint ezer drachma! Abból három évig úri módon megélhetünk.

PHÓKIÓN

Rakjátok be a színházi kasszába, az úgyis üres. Még a Poseidón-ünnepi tragédiák megrendezésére sincs pénz.

MYKALÉ

Phókión, kikaparom a szemedet! – Makedón férfiak, ne hallgassatok rá! Mindig ezt csinálja!

ANTIPATROS

Mindig? Olyan gyakran meg akarják vesztegetni? Hát akkor már itt sem vagyunk.

ANTIPHÓN

Megmondjuk a királynak, hogy csókoltatod. A koszorút is visszaküldöd neki? *(Jön Thais és Glykéra.)*

THAIS

Halihó, Mykalé! Megyünk az utcán, Glykéra meg én, és halljuk, hogy ki akarod kaparni az urad szemét. Na, mondom, ezt megnézzük. És mit látnak szemeim? Körül vagy véve férfiakkal. És milyen izmosak! Főleg ez itt.

GLYKÉRA

Nem jókor jöttünk, Thais. Ezek makedónok!

THAIS

Az engem nem érdekel. – Idenézz, Mykalé, mit kaptam a barátomtól tegnap este! Ezt! Meg ezt! Meg még ezt is! Utána elvitt vacsorázni, víz nélkül ittuk a bort, jól berúgtunk, a többit meg majd elmondom négy szemközt.

GLYKÉRA

Nekem egy óráig mesélted. Pfúj!

MYKALÉ

Csak azt ne hidd, hogy irigyellek.

THAIS

Ahogy tetszik. Ha Phókión téged kielégít...

GLYKÉRA

Nekem nem kéne Epikratésnak se a pénze, se az osztrigától felcsigázott ölése. Különben is: egy hentesből lett illatszerárus!

THAIS

Makedón férfiak, ez a kis tündibünci – vegyétek szemügyre, de jól! – a híres közéleti személyiségnek, Démosthenésnek a lánya.

ANTIPATROS

Ejha! Ezt az édes kis pofát nemzette az erényes államférfiú?

GLYKÉRA

Megnyugtatlak: messze esett az alma a fájától.

ANTIPATROS

Ha így van, akkor elfogadnék egy pohár vizet. De csakis a te kezedből.

MYKALÉ

Nincs víz. Kiöntöttük a kedvetekért, hogy leülhettek. Phókión, fogd a vödörket, és hozz vizet!

PHÓKIÓN *(a vödörrel)*

Na látjátok! Arany, az nem kell, víz, az kell. *(Kimegy.)*

THAIS

Miféle aranyról beszélt ez itt?

ANTIPATROS

Midas, gyere közelebb.

MIDAS *(a bőrzacskóval)*

Itt vagyok, főnök. Állok rendelkezésedre. Csiri-csöri.

ANTIPATROS

Ez nem akármilyen zacskó...

MYKALÉ

...hanem a lesbosi Aphrodité-szentély legöregebb tenyészbikájának a herezacskója.

GLYKÉRA

Hogy oda ne rohanjak!

ANTIPATROS

Fogd meg nyugodtan, nem harap.

THAIS

Volt már a kezemben herezacskó.

MIDAS

Nekem is! Nekem is!

THAIS

Hú, de nehéz!

ANTIPATROS

Ha akarod, bele is nyúlhatsz. Ugye sejtet, mi van benne?

THAIS

Ugye sejtet, hogy nem vagyok pénzért kapható? Nem kötünk üzletet.

ANTIPATROS

Üzletről szó sincs. Ez csak egy kedves ajándék.

THAIS

Mondom, hogy nem vagyok kurva! Előkelő athéni családban születtem. Ezt Mykalé is tanúsíthatja. Ő is nagyon jó családból származik, csak az volt a baj, hogy kislány korában meghalt az apja meg a nagyapja, és azóta vonzódik az öregedő férfiakhoz, főleg az olyanokhoz, akiknek nincs pénzük, és ráadásul eszük sincs.

ANTIPATROS

Na jó, ezt majd este szép sorjában elmesélheted. Aristagóra néni fogadójában lakom. Tudod, amelyiknek az eresze kormos a fáklyafüsttől.

Negyedik jelenet *Népgyűlés.*

AISKHINÉS

Csendet kérek!

HAGNÓNIDÉS

Te csak ne kérjél semmit! Tudjuk rólad, hogy Pelopidasnak, annak a száműzött hímringyónak voltál a szeretője!

AISKHINÉS

Csak én voltam? Mindenki az volt. Középső vízóra indul!

DÉMOSTHENÉS

...másfelől nálunk is élnek idegenből jött száműzöttek...

HERMOGENÉS

Bevándorlók!

DÉMOSTHENÉS

...elégé sokan...

SIMMIAS

Túl sokan!

DÉMOSTHENÉS

Ők virágoztatták fel hazánk iparát és kereskedelmét. Ők fizetik a legtöbb adót. Ha ők elmennek innen...

ALKAIOS

Menjenek is el, de nagyon gyorsan!

HAGNÓNIDÉS

Egyszer már leszavaztunk! Most mit rugózol még mindig a száműzötteken?

DÉMOSTHENÉS

Készüljetek fel rá, hogy eddigi szövetségeseink el fogják űzni az összes athéni telepest. Azokkal mit fogunk csinálni? És a király parancsával sem ellenkezhetünk. A király most a világ végén háborúzik, valahol Indiában, de mi lesz, ha visszafordul Görögország felé? Eddig még nagylelkű volt velünk, szabadságunk nagy részét meghagyta. De a király csak addig tűri a szabadságunkat, amíg szolgálknak tart minket, ám azonnal szolgaságba fog taszítani, mihelyt ráébred, hogy szabad emberek vagyunk.

KALLIMEDÓN

Roppant ijesztően meredezik a szemöldököd, Démosthenés! Nehogy feljelentsenek!

DÉMOSTHENÉS

Ez a szemöldök még egyszer sem hozott bajt az athéni államra, Kallimedón, de a te hátráló járásod már sokszor! – Kidolgoztam egy tervezetet a válság ideiglenes megoldására. Tizenkét pontból áll. Első pont: az arkhóni testület egy emberként...

HERMOGENÉS

Üres a vízóra! Elcsorgott a vizenyőd, nagyokos!

DÉMOSTHENÉS

Fontos közügyekről beszélek. Dugasoljátok be a vízórát!

SIMMIAS

Inkább dugulj be te!

DÉMOSTHENÉS

Egy perc hosszabbítást kérek, nem többet!

HAGNÓNIDÉS

Ezt kiabálsz majd a halál pillanatában is?

Ötödik jelenet

Antipatros szobája Aristagóra fogadójában.

ANTIPATROS

Szóval, ketten jöttetek. Ez vagy azt jelenti, hogy te, Thais, nem mersz egyedül feljönni hozzám...

THAIS

Én? Dehogynem!

ANTIPATROS

...vagy azt, hogy te, Glykéra, nagyon szeretnéd látni a zacskóba rejtett aranyat.

GLYKÉRA

Én inkább Midas királyt szeretném látni, aki mindent arannyá változtat.

ANTIPATROS

Van itt velünk egy Midas, de ő nem király, hanem rabszolga, és csak adósságot csinál, aranyat nem. Elküldtem a halpiacra, hogy nézzen valami jó kis ingyencfalatot.

ARISTAGÓRA *(benyit)*

Olajbogyót parancsolsz?

ANTIPATROS

Kösz, mama, de most inkább nem.

ARISTAGÓRA

Egyszerre két kislibával hancúrozol? – Úgy látom, az egyik az unokám.

GLYKÉRA

Tudod, kinek vagyok az unokája! Én még a lánya sem vagyok senkinek.

ANTIPATROS

Na jó, a bogyóidat itt hagyhatod, viszont a beleidet vidd ki a szobából. És legközelebb kopogtass.

ARISTAGÓRA

Nagy pénzmegérő vagy te nekem! *(El.)*

THAIS

Én például nagyon szeretném látni azt az aranyat.

ANTIPATROS *(kirázza a zacskóból az aranyat a padlóra)*

Tessék, itt van. Meg is fürödhetsz benne.

THAIS

Hú, mennyi pénz! Ennyiből már a fél népgyűlést megvásárolhatod. *(Hanyatt fekszik. Hempereg az érméken.)* Juj, de csiklandós érzés!

ANTIPATROS

És te, Glykéra, hogyhogy ilyen helyekre jársz, mint ez a fogadó? Egy jóraivaló, finom úrilánynak otthon kellene ülnie a szövőszék mellett!

GLYKÉRA

Szólni ott vannak a rabszolganők. Én színházi jelmeztervező leszek.

ANTIPATROS

És mit szól ehhez az apád?

GLYKÉRA

Az apám nem törődik velem. Már azt is elfelejtette, hogy a világon vagyok. Ő csak az államügyekkel törődik. Meg a befolyásos emberekkel, akiknek az ügyeit képviseli.

THAIS *(felkönyököl, csörgeti az aranyat)*

Sohasem leszel jelmeztervező! Nincs is pénz jelmezekre! Az athéni állam elvette a színháztól az összes pénzt! Magánemberek adományaiból tengődünk!

ANTIPATROS

Ha szereted a pénzt, akkor magaddal vihetsz annyit, amennyit felmarkolsz, de most már kelj fel a földről.

THAIS *(feláll, markában érméket szorongat)*

Muszáj is mennem, mert a barátom nagyon féltékeny. Letöri a derekamat, ha megtudja, hogy itt jártam. Glykéra, te maradsz? Ne félj, nem mondom el senkinek. Na csá!
(El.)

ANTIPATROS

Szóval, jelmeztervező leszel. Még nem vagy az, de majd leszel. Ha majd a színháznak lesz pénze jelmezekre. Nekem milyen jelmezt terveznél?

GLYKÉRA

Attól függ, mi járatban vagy, és merre jársz. Ugye sokat utazol? Sok országban megfordulhattál már.

ANTIPATROS

Hát persze. Bejártam a fél világot. Elkísértem a királyt Indiába. Van ott egy Ganges nevű nagyváros. Legalább egymillió ember lakik benne, ha nem több.

GLYKÉRA

Elképesztő!

ANTIPATROS

Csakis úgy férnek el, hogy nagyon magasra építik a házakat. Vannak ott négy- meg ötemeletes házak is. Tizenöt emeletes házat is láttam.

GLYKÉRA

De oda fel is kell ám menni!

ANTIPATROS

És olyan széles utcák vannak, hogy belefárad a varjú, mire átrepül fölötte. És olyan nagy a város területe, hogy az emberek nem is gyalog járnak, hanem elefánton. Az olyan szép, fiatal lányok is, mint amilyen te vagy, elkormányoznak egy hatalmas elefántbikát. És azok a lányok olyan könnyű ruhát viselnek, hogy amikor levetik magukról, és kiesztik a kezükből, akkor a ruhájuk nem esik le a földre, hanem lebeg... mint a felhő... vagy mint a füst...

GLYKÉRA

Bárcsak én is láthatnám... ezeket a csodálatos, messzi országokat... ezeket a gyönyörű városokat... bárcsak az én ruhám is... mint a felhő...

ANTIPATROS

Ha akarod, velem jöhetsz. Bejárjuk együtt a messzeséget. És felviszlek az ölemben a tizenötödik emeletre.

Hatodik jelenet

Démostenés irodája. Jön Epikratés és Midas.

EPIKRATÉS

Segíts rajtam, Démostenés! Csak te segíthetsz! Már olyan sokszor kihúztál a bajból!

DÉMOSTHENÉS

Most meg mi a baj?

EPIKRATÉS

Baj? Ugyan már! Semmi baj. Most örülök. Szerelmes vagyok.

DÉMOSTHENÉS

Gratulálok. De ha szerelmi bűvölőszert kívánsz tőlem, nem jó helyen jársz.

EPIKRATÉS

Nincs arra szükségem. Ez egy viszonzott szerelem. Igaz, Midas?

MIDAS

Így igaz, kisleányok.

DÉMOSTHENÉS

Hát akkor hajrá!

EPIKRATÉS

Elegem van a csajokból. Folyton cicomázzák magukat, folyton fogyókúráznak, folyton pénzt követelnek. Még Dareios kincse sem volna elég nekik. Ez a Midas egy kedves, szerény srác, és egyedüli ékessége a rabszolgabélyeg az arcán.

DÉMOSTHENÉS

És miben segíthetek?

EPIKRATÉS

Midas – mint az arcán is láthatod – rabszolga jogállású személy. Eredetileg Ozimandiás volt a tulajdonosa, a hírhedt egyiptomi bevándorló. Tőle került Antiphónhoz, a makedón pénzügyi tisztviselőhöz. Hogy az milyen rosszul bánik velem! Igaz-e?

MIDAS

Így igaz, kisleányok. Na de miért is panaszkodik egy közönséges rabszolga?

EPIKRATÉS

Te nem vagy közönséges rabszolga, te az én szívem csücske vagy! És elküldik szegénykémet a halpiacra, hogy vásároljon fél kosár nyálkás durbincot. Nyálkás durbincs! Pfüj! A gondolatától is kiráz a hideg. – Hat hónapra szóló tartózkodási engedélyt kellene szerezni neki.

DÉMOSTHENÉS

Szóval, meg akar szökni a gazdájától.

MIDAS

Azt ígérted, kisleányok, hogy nem árulod el senkinek.

EPIKRATÉS

Hülye vagy, kisfiam. Ha az ember nem bíz az ügyvédjében, akkor megette az ügyét a fene. – De tényleg teljes diszkréciót várok el, mert ha kiderül, csúnyán megkorbácsolják szegénykémet. És az én hírnevemnek sem használna.

DÉMOSTHENÉS

Egy pillanat! Úgy látom, jön Hypereidész. Valamit oda kell adnom neki. Egy perc türelmet kérek, nem többet.

EPIKRATÉS

Ezt szoktad mondani a nőknek is az ágyban?

HYPEREIDÉS (*jön*)

Nem mondom, hogy nem lepett meg a kérésed. Mindenesetre itt vagyok.

DÉMOSTHENÉS

Személyes okokból nem tudok elmenni a népgyűlésbe. Te szólalj fel a nevemben.

HYPEREIDÉS

Én? A te kérlelhetetlen, ádáz ellenséged?

DÉMOSTHENÉS

Ebben a kérdésben történetesen egyetértünk. És amíg olyan kiváló ellenségeim vannak, mint te, nem kell tartanom a barátaimtól. Itt az írásbeli felhatalmazás.

Hetedik jelenet
Antipatros szobája. Jön Démadés.

DÉMADÉS

Micsoda dolog ez, hőslélkű makedón férfi, hogy a vénasszony nem akar bebocsátani hozzád, holott egy sürgős és nagyon fontos ügyben jövök?!

ANTIPATROS

Mars ki! És máskor kopogtass.

DÉMADÉS

Ja, vagy úgy! Most látom, hogy nem egyedül nyomod az ágyat. Na és elévztél már? Vagy ez még csak az előjáték?

ANTIPATROS

Azt mondtam, takarodj.

DÉMADÉS

Mert ha még nem élveztéél, akkor azt megvárom.

ANTIPATROS

Ha közölnivalód van, fordulj Antiphónhoz. Kint van a halpiacon nyálkás durbincset simogatni.

GLYKÉRA *(kidugja a fejét a takaró alól)*

Pfúj!

DÉMADÉS

Hoppácska! Ismerős arcvonások! A kiscsirke... hüühühü! Ha én ezt elmondom az apjának!

ANTIPATROS

Athéni polgár, ennek testi fenyítés lesz a vége. Áru!d már el...

DÉMADÉS

Elárulni? Jaj de jó! Kit? Mit?

ANTIPATROS

Azt, hogy ki a kutya piccsája vagy te.

DÉMADÉS

A lényegre tapintottál, makedón félisten. Én egy kutya piccsája vagyok. És most térjünk a tárgyra. Ha lehet, küldd ki a szobából azt a kis bukszát. Glykéra, sipirc!

ANTIPATROS

Glykéra itt marad. – Hozzád fordulok, szépséges nimfa, ékesen szárnyaló szavakkal: mily tűzhely mellett nevelkedett ez a kétlábú, tollatlan állat, és ki adta rá ezt a nem túl választékos öltözéket?

GLYKÉRA

Ez Démadés. Akkora bunkó, hogy Héraklésnek sincs nagyobb fütyköse.

DÉMADÉS

A számból vetted ki a szót, Glykéra.

GLYKÉRA

És gyáva is! – A halaskofák beszélnek a piacon, hogy milyen gyáva szar vagy. Kezdődik a csata, kérdezzeték egymástól a hadvezérek: „Szalad-e már Démadés?”

DÉMADÉS

Ha rosszat akarsz hallani rólam, te makedón félisten, akkor csak engem kérdezz. Én tudom a legtöbb rosszat magamról. Én egy igazi faszszopó gecivagyok, mosdatlan vagyok, hangosakat fingok, büdös a leheletem, és azért jöttem, hogy segítsek neked.

ANTIPATROS

Ejha! És mire vagy ilyen szerény?

DÉMADÉS

Ja, és hogy a hölgyikének is mondjak valamit, ha már velünk maradt: lányokra sajnálom a pénzt, úgyhogy inkább kiverem a farkamat, de azt is csak ritkán, mert arra meg az időt sajnálom. Namármost. Éjjel azt álmodtam, hogy a szobád padlójára ki van

szórva számottevő mennyiségű arany. Pontosan tíz mina. Illetve mintha már hiányozna belőle egy-két marékka. Ha akarod, segíték összeszedni.

ANTIPATROS

Azt már látom, hogy miből vagy összegyúrva, csak azt nem értem, hogy miért állok szóba veled.

DÉMADÉS

Igaz, hogy a teljes összeget felajánlottad Phókióznak? Az meg, milyen éhbeteg hülye...

ANTIPHÓN (jön)

Mondja az öregasszony, hogy valami patkány vagy görény vagy giliszta van nálad. És tényleg. Csak ránézek, és mindjárt elhányom magamat. Ez olyan undorító, hogy még én sem ismerem. Te tudod már, hogy ki ez itt?

ANTIPATROS

Ez egy athéni polgár. – Látod, athéni polgár, Harpalos titkára, Antiphón, aki rendkívüli megbízatással érkezett megarisi táborunkba, nem tudja, ki vagy. Úgyhogy nem teljesítem a kérésedet.

DÉMADÉS

Egyelőre még nem kértem semmit.

ANTIPATROS

Jé, tényleg. Igazad van.

ANTIPHÓN

És mit keres az ágyadban az a lány? És miért van kiszórva az aranyunk?

ANTIPATROS

Mert két kézzel szórom az aranyat. És mert én vagyok a főnök.

ANTIPHÓN

Igen, de nálam van az intézkedési jogkör. Jelenteni fogom Harpalosnak, hogy ringyókra és élősködőkre költöd a pénzt, Harpalos pedig jelenteni fogja a királynak.

DÉMADÉS

Én a király barátja vagyok.

ANTIPHÓN

Téged nem kérdezett senki.

DÉMADÉS

Engem Antipatros kérdezett. Azt kérdezte, ki a kutya picsája vagyok, és most válaszolok neki: én a király barátja vagyok. Húsz évvel ezelőtt, amikor a király kikötött Pireusban, mindenki szeme láttára átölelt, megcsókolt, és átnyújtott nekem egy aranyozott fenyőgallyakból font... Egy pillanat! *(Elővesz a köpönyege alól egy koszorút.)* Ezt a koszorút adta nekem.

ANTIPHÓN

Húha. Ez tényleg a király barátja.

ANTIPATROS

Nem olyan jó dolog a király barátjának lenni, mint hiszed. Talán hallottad, mi történt Philótasszal. A király barátja volt, de a király puszta szeszélyből kivégeztette. És mi történt Parmeniónnal? Ő is a király barátja volt, de a király saját kezűleg szúrta le. Csak azért, mert Philótas apja volt. És miért kellett Kleitosnak meghalnia? Ő is a király barátja volt, de a király azt álmodta, hogy Kleitos gyászruhában üldögél Parmenión vérbe fagyott holtteste mellett, és reggel a szerencsétlen Kleitos, amikor belépett a király sátrába, történetesen fekete ruhát viselt. – Hallottad, mit beszéltem, Antiphón? Jelentheted Harpalosnak, hogy sajnálom a király barátait. Igaz is, hol hagytad Midast?

ANTIPHÓN

A halpiacon maradt nyálkás durbincsot válogatni. Ahogy megbeszéltük.

ANTIPATROS

Jó neki. – Még egyszer mondom, athéni polgár: nem jó a király barátjának lenni. Úgyhogy elmehetsz üres kézzel.

DÉMADÉS

Akkor most elmondom, hogy mi a kérésem. Mondhatom? Ha úgy állnak a dolgok, ahogyan elbeszélted, és ha csakugyan nem jó a király barátjának lenni, úgy az a kérésem: hadd legyek a te barátod.

ANTIPATROS

Ihajnáré! – Hallottad, mit mondott a barátom, Antiphón? Jelentheted Harpalosnak, hogy van egy barátom az athéni polgárok között.

DÉMADÉS *(lekuporodik, szedegeti az érméket)*

Azt is jelentheted neki, hogy segíték a barátomnak összeszedni az aranyat, nehogy véletlenül kárba vesszen.

GLYKÉRA *(előbújik az ágyból)*

Nekem is a barátom! Én is segíték! – Felőlem elmondhatod az apámnak is, meg az arkhónoknak a népgyűlésben!

Nyolcadik jelenet

Népgyűlés

DÉMADÉS

Két fontos hírem van. Az egyik: a makedón követek távoztak városunkból anélkül, hogy követeléseiket az arhónok elé terjesztették volna. A másik: Harpalos hajója befutott a pireusi kikötőbe. Szerintem a két esemény összefügg.

KALLIMEDÓN

Én úgy tudom, hogy a makedónok nagy mennyiségű aranyat hoztak magukkal, és ha ők távoztak is, a kincsük itt maradt. Azt is sejtem, hogy kinél van. Nem akarok ujjal mutogatni.

ALKAIOS

Továbbá itt maradt egy Midas nevű rabszolga, aki politikai menedékjogot kért. Vagyis megszökött a gazdáitól. Azt is tudom, hogy melyik athéni politikus nyújtotta be a kérvényt a nevében, de inkább a fantáziátokra bízom.

HANGOK

Hol van ilyenkor Démosthenés?

AISKHINÉS

Csendet kérek! Próbáljunk már úgy viselkedni, mintha Periklés korában élnénk!

ARISTAGÓRA *(jön)*

Én jobban tudom, ki volt Periklés. Csudásan állt neki az a piros posztóköpeny azzal a három rézcattal. És olyan kitartóan ficánkolt az ágyban, hogy hűha. És amikor elfáradt, akkor addig harapdáltam a fenekét, amíg újra el nem kezdte. – Egy kis olajbogyót, athéni férfiak?

ALKAIOS

Vénasszony a népgyűlésben fekete olajbogyóval.

SIMMIAS

Ez van, ha a nők szavazati jogot követelnek.

ALKAIOS

Na jó, megkóstolom. Olyan fekete, mint a nyúlzar.

HAGNÓNIDÉS

Mert te még a nyúlzart is megeszed.

ALKAIOS

Most mit akarsz? Ma már két javaslatodat is megszavaztam!

ARISTAGÓRA

Köpködd a magokat, fiacskám, ha már egyszer Lysistraté volt a nagyanyád! – Te nem kérsz, Hagnónidés?

HAGNÓNIDÉS

Kösz, mama, de nem kedvelem, ha tele van a szám. Árt a szavahihetőségnek.

ARISTAGÓRA

Szavahihetőség? Ugyan már! Egy közéleti férfinak legyen kockás a hasa, és legyen jó nagy bicepsze!

KALLIMEDÓN

Igaz is, mama: nem nálad laktak a makedónok? Véletlenül nem tudod, hová lett a pénzük?

ARISTAGÓRA

Én? Véletlenül? Halványlila segédfogalmam sincs.

DÉMADÉS

És azt véletlenül nem tudod, hogy hová lett a Glykéra nevű athéni úrilány?

ARISTAGÓRA

Nálam nincs.

DÉMADÉS

De volt! Azt rebesgetik, hogy ő az unokád.

ARISTAGÓRA

Na jó. Akkor inkább megyek. Nem képzelitek, hogy kifecsegem a kuncaftok intim dolgait!

*Kilencedik jelenet**Démostenés irodája.***EPIKRATÉS**

És még valamit el kell mondanom, Démostenés, hogy világosan lásd az ügy politikai hátterét.

DÉMOSTHENÉS

Mondj el mindent őszintén, Epikratés. Ne az ügyvédet lásd bennem. Gondold azt, hogy az orvosod vagyok.

EPIKRATÉS

Thrasybulos, akiről az előbb már beszéltem, sorban egymás után felkeresi a tisztességes vállalkozókat, hogy kölcsönözzenek neki másfél mina ezüstöt, és járuljanak hozzá az Amphitrité-áldozatkor fellépő kórus betanításához. És tudod, miért? Azért, mert a sógora, Kleonidas a pénzügyi ellenőrző bizottság alelnöke, és Thrasybulos mindenkit följelent, aki nem kölcsönöz neki, vagy nem juttat pénzádományt az áldozati szertartáshoz. Úgyhogy kölcsönzünk és juttatunk. Namármost. Thrasybulos zsebre vágja a pénzt, pontosabban továbbadja Theopomposnak, aki kedvezményes áron rabszolgákat vásárol az állami ügynökségtől, és a rabszolgák által végzett munkaórák után egy-egy garast fizet Kleonidasnak, aki az így befolyt összeg felét megtartja, felét visszajuttatja Thrasybulosnak, akinek ez még így is bőven megéri. – Mondd csak, Démostenésem: igaz, amit rebesgetnek, hogy a lányod a makedón követekkel együtt elhagyta városunkat?

DÉMOSTHENÉS

Ne velem foglalkozz. Törődjünk a te dolgoddal.

EPIKRATÉS

Még csak most jön a lényeg. Tudniillik Thrasybulos ezt az átkozott bevándorlót, Ozimandiást, eredeti nevén Ramszeszt régebbről ismeri, amikor még Egyiptomban bonyolította a mocskos kis üzleteit. Csicsergő heréltek, seggüket rázó lányok, embercsontból faragott emléktárgyak, miegymás. Namármost. Azt a rabszolgafiút, akit mutattam neked, az én Midasomat ő kótyavetyélte el Ozimandiásnak. De én ezt akkor még nem tudtam. És ami ennél is nagyobb baj: sajnos azt sem tudtam, hogy ez az egyiptomi görény adta bérbe Midast a makedónoknak, felerészben Antiphónnak,

felelésben Antipatrosnak. – Na de a makedónok szekerét mindenki látta, amikor ki-gördült a városkapun, a lányodat meg nem látta senki. Hogy lehet az? Elbújtatták egy ládában? Vagy belecsavarták az egyik szőnyegbe?

DÉMOSTHENÉS

Mondtam már, hogy ne rólam beszéljünk!

EPIKRATÉS

Egyáltalán nem rólad beszélek, hanem a lányodról. Ha kiderül, hogy átszökött a makedónokhoz, az nemcsak a te hírnevednek árt, hanem rontja az én esélyeimet is.

DÉMOSTHENÉS

Te, vigyázz! Ha még egyszer szóba hozod a lányomat, kihajítlak, mint macskát szarni. Jegyezd meg: te a kliensem vagy, nem a családi tanácsadóm.

EPIKRATÉS

Akkor azt mondd meg, mit csináljak! Hogyan maradhatna enyém az a cukimuki? Meglátam, megszerettem, költségekbe vertem magamat, és most az athéni állam el akarja venni tőlem. Zátonyra futott az életem!

Tizedik jelenet

Népgyűlés.

AISKHINÉS

Csendet kérek! – Megadom a szót Hypereidésnek.

HYPEREIDÉS

Athéni férfiak, felhatalmazást kaptam Démosthenéstől – tessék, feketén-fehéren itt van –, hogy felszólaljak a nevében.

HERMOGENÉS

Megölni őket!

SIMMIAS

Kiket?

HAGNÓNIDÉS

A tudjátokmárkiket!

HYPEREIDÉS

Nem, kedves athéni polgárok, mi nem vagyunk gyilkosok. Mi egy demokratikus jogállam felelősségtudó polgárai vagyunk. A városunkba érkező idegenek – még ha rossz szándékkal jönnek is – olyan biztonságban kell hogy érezzék magukat, mint a jó édesanyjuk ölében. A belső ellenséget is csak megfélemlítjük, de nem alkalmazunk erőszakot. Készülő gáztetteiket más módon tesszük lehetetlenné.

KALLIMEDÓN

Na, halljuk! Mit találtál ki, nagyokos?

HYPEREIDÉS

Az athéni állam veszélyben forog. A belső ellenség egyre hangosabb. Tegnap a halászok visszadobták a zsákmányt a tengerbe. A halpiacon már csak nyálkás durbincot lehet kapni. Holnap a kereskedők nem nyitják ki a boltjaikat. Az emberek csoportokba gyűlnek. Visszaélésekről, törvényteleniségről sugdolóznak. Az arisztokrata ellenzék nyíltan követeli a makedón beavatkozást.

HERMOGENÉS

Megölni őket!

ALKAIOS

Hypereidés, te most úgy beszélsz, mintha Démosthenés bújt volna a bőrödbe.

HYPEREIDÉS

Jó megfigyelő vagy, Alkaiosom. Egy ideje már Démosthenés beszédét mondom. Tudod, amelyikre adta ezt a felhatalmazást. Kívülről megtanultam. Mármost a beszédet. Különben a felhatalmazást is.

ALKAIOS

De hiszen te Démosthenés legádázabb közéleti ellenfele vagy!

HYPEREIDÉS

Csak voltam, kedves barátom. Ebben a vészterhes órában össze kell tartanunk. Démosthenés úgy politizál, mint aki Platón államában él, nem pedig az athéni demokráciában...

HERMOGENÉS

Ki a csöcs az a Platón?

SIMMIAS

Hagyjátok már! Hadd beszélje ki a tüdejét!

HYPEREIDÉS

De ezt vajon hibaként kell-e felrónunk neki? A meggyengült állam vezetése veszélyes, mert aki a nép kedvére tesz, azt a nép magával rántja a pusztulásba. Viszont aki szembeszegül a néppel, azt a nép megbuktatja.

KALLIMEDÓN

Úgy van! Úgy van! Én biztosan megbuktatom!

ALKAIOS

Ez még mindig Démosthenés beszéde?

HYPEREIDÉS

Nem, most a bizonyítványomat magyarázom. – Képzeljétek el a makedónokat, amint két marékkal szórják az aranyat...

HAGNÓNIDÉS

El tudom képzelni!

HYPEREIDÉS

És képzeljétek el azt a néhány polgártársunkat, aki azt hiszi, hogy ő Danaé, akinek aranylövellés csordogál az ölébe.

KALLIMEDÓN

Hú, de nagyon érzem a szagát! Pedig a pénznek nincs szaga.

HYPEREIDÉS

Athéni férfiak! A nap nem halad együtt a mennyboltozattal, de nem is halad vele elmentés irányban, hanem elhajló körpályát ír le. Ugyanígy az államügyekben is éppoly ártalmas a megalkuvást nem ismerő merevség, mint a csöcselék szeszélyeinek szolgái követése, mert ez esetben a hibák és a tévedések elragadnak bennünket is.

ALKAIOS

Csőcselékről beszélsz? Te, a demokrácia híve?

HYPEREIDÉS

Ez most éppen Démosthenés beszéde. Itt a felhatalmazás. Egy nagy formátumú államférfinak még a tévedései is nagy formátumúak. De vajon tévedett-e mindig Démosthenés? Ő már húsz évvel ezelőtt megírta királyellenes beszédeit. Akkor nem hittünk neki, de ma már tudjuk, hogy igaza volt. Démosthenésnek egyben és másban most is igaza van. Démosthenésnek igaza van.

DÉMADÉS (*jön*)

De még mennyire, hogy igaza van! Olyan kimeríthetetlen, mélységes igaza van, hogy nyakig ér neki! Sőt, ki se látszik belőle. – Athéni férfiak! Egy órával ezelőtt, amikor a Poseidón-szobor szigonyának az árnyéka megbökte a halpiacon azt a lerágott nyúlgerincet, amelyet még a kóbor kutya sem vesznek a szájukba, mert megérik a szagáról, hogy az én ótvarral borított förtelmes kezem hajította el, mondom tehát, egy órával ezelőtt a makedón küldöttek, Antipatros és Antiphón Eleusisnál átlépték vagy inkább átlovagolták vagy még inkább átszekereztek az athéni állam határát, és most a makedón hadsereg által ideiglenesen megszállt Megarisban tartózkodnak.

SIMMIAS

Ez igaz? Honnan tudod?

DÉMADÉS

Egy kismadár, aki véletlenül arrafelé repült, meglátta és elcsiripelte.

HERMOGENÉS

Miféle kismadár? Keselyű?

DÉMADÉS

Még az is lehet, hogy keselyű, de az tény, hogy Antipatros távozásából adódik Démosthenés mélységes igaza, amelynek orrfacsaró büztét még én is képtelen vagyok elviselni, pedig az én kezemből még a kóbor kutyák sem fogadják el a hulladékot.

HYPEREIDÉS

Beszélj világosabban!

DÉMOSTHENÉS (*jön*)

Úgy értesültem, hogy a beszédemet Hypereidés már elmondta. Viszont a cserépszavazáson részt veszek. A makedón küldöttek teljesen váratlanul távoztak városunkból. Valószínű, hogy a király napokon belül parancsot ad a Megarisban állomásozó makedón hadtestnek, hogy indítsa támadást ellenünk.

DÉMADÉS

Igazad van, Démosthenés, mélységesen igazad van. Már csak emiatt is majdnem mondtam valamit.

DÉMOSTHENÉS

Mit mondtál majdnem, te szarházi?

DÉMADÉS

Hát ez az, hogy tulajdonképpen semmit. Mert csak majdnem, de valójában mégsem. Ezzel szemben tudok ám én valamit.

DÉMOSTHENÉS

Mit tudsz, te büdös csirkefogó?

DÉMADÉS

Tudom, hogy semmit sem tudok. Arról már nem tehetek, hogy láttam is. Hohó, Démosthenés, látni aztán tényleg láttam valamit.

DÉMOSTHENÉS

Mit láttál, te mocskos gazember?

DÉMADÉS

Azt, amit a vak ember, amikor gombát szedett az erdőben. Inkább kérdezd meg Aristagóra mamát, akinek az a híres fekete olajbogyója van. Vagy inkább kérdezd meg Thaist, azt a kis kurvincát. Azt a szőkét.

ALKAIOS

Tudod, ki a kurva!

DÉMADÉS

Hát persze hogy én vagyok az! Én egy óriási nagy kurva, egy utolsó féreg vagyok. Egy patkány, egy tetű, egy büzlő fekély az athéni állam testén, és most veletek együtt kiáltom: vesszenek a makedónok! Pusztuljon a külső és belső ellenség! Megvédjük magunkat, ha kell, az egész világ ellen! Éljen a szabadság! Éljen a demokrácia! ■ ■ ■

■ **Márton László** (Budapest, 1959) író, műfordító és esszéista. Könyvei a Kalligramnál: *M. L., a gyilkos* (2012), *A mi kis köztársaságunk* (2014), *Faust I-II.* (műfordítás, 2015), *Hamis tanú* (2016), Walter von der Vogelweide: *Összes versei* (műfordítás, 2017), *Két obeliszk* (2018), *A Nibelung-ének* (műfordítás, 2020).